

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Læserinder

Citation: Kierkegaard, Søren: "Læserinder", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 28*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2012 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-b308-txt-shoot-id06d26b62-1d82-41e6-a3f8-405dd85c352e.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 28

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

Fra Fredrika Bremer · udateret [maj 1849] · til SK

Till Victor Eremita.

En Eneboerska liksom Ni, (fastän hon lefver midt i sällskapsverlden) önskade hjerteligen att innan hon drager bort ur landet få träffa Er, dels för att få tacka Er för den himmelska Mannan i Era skrifter, dels för att få tala med Er om »Lifvets Stadier,« lifvets metamorphoser, ett ämne, som i denna stund mer än någonsin, har för henne ett djupt interesse. Hon kan icke komma till Er. Ni skall lätt förstå hvarför. Skulle Ni vilja komma till henne? Det är mycket begärt, jag vet det. Men Danmarks utmärkta män har gjort mig dumdrigtig. De ha gifvit mig skäl att tro att man af dem icke kan begära för mycket, icke kan hoppas mer än de gifva. -

Jag är hemma om Thursdag (Christi himmelfärdsdag) efter kyrkotiden eller ock om eftermidagen från kl. 4 till aftonen om jag kan hoppas at få vänta Er. Får jag det; skulle Ni vilja komma en stund, huru god vore Ni ej då mot den innerligt tacksamma

Fredrika Bremer.

Amalien Gade, N° 121, 2 Sal.
Till

Victor Eremita.

Fra Fredrika Bremer · udateret [maj 1849] · til SK

Ett ord till svar om jag får vänta Dem om Thursdag eller ock en annan dag, vill De ju ha godheten tillstålla mitt bud, eller, om de ej är hemma vid dess ankomst, sända hem till mig! - - - -

Fr B.

Tisdag afton. Theologie Candidaten

Herr Søren Kierkegaard.

Gammel Torv.

Fra SK · udateret [maj 1849] · til Fredrika Bremer

Mit Haab er, at jeg ikke vil blive misforstaaet; det vilde smerte mig meget, om jeg blev misforstaaet: men om og saa var, jeg kan ikke modtage denne Indbydelse. Ikke forvænt med at blive forstaaet, er jeg desto mere vant til at bære Misforstaaelse; Forskjellen er kun den, at jeg stundom let bærer at blive misforstaaet, stundom bærer det tungt - som jeg vilde gjøre det i dette Tilfælde, hvis jeg blev misforstaaet.

~~Tillad mig et ligefremt og aabent Ord. Jeg føler det virkeligen som en Straf over min sære Levemaade, at en Dame, ved min Skyld, saa uretfærdigt bringes i den Forlegenhed,~~

af Sverrigs over hele Europa navnkundige Forfatterinde, som vidste [jeg] ikke at vurdere og paaskjønne en saa distinguert Dames velvillige Opmærksomhed.

Blot eet Ord endnu. De taler om Deres Indbydelse som var næsten dumdrigtigt vovet. I Sandhed, det er næsten at drive Spøg med mig. Nei, da forstaaer jeg mig bedre paa det Dumdrigtige - og jeg appellerer drigtigst til Deres egen Dom -; jeg vover det yderste i Dumdrigtighed, jeg, som siger Nei til Indbydelsen, jeg

Uværdige, jeg vover at bede Dem som fuldgyldig og ganske som saadan forstaaet, [modtage] min oprigtigste Tak for Indbydelsen. Ja, jeg vover det Alleryderste i Dumdristighed,^[1] jeg vover at troe, at De vil gjøre det, nu jeg nemlig ret indstændigt beder Dem derom; og det gjør jeg, jeg der ikke kommer, med Hengivenhed forbliver i Taknemligheds Gjæld.

[1] og dog dog dette er da ikke saa dumdristigt, det er jo fordi jeg har en Forestilling om Deres ophøiede Charakter –

Fra [F. Lodovica de Bretteville] · 10. dec. 1850 · til SK

Kjøbenhavn: 10de December 1850.

Til Tænkeren Kierkegaard fra et Skriftebarn!

Tilgiv et lille Væsen der forstyrrer Dem i Deres Studier! men Verden ligger ofte tungt paa mine Skuldre, og hvor jeg saa seer hen saa er der Ingen for hvem jeg kan nedlægge mine Bekymringer – har De ikke uendelig Overbærenhed for en Ubekjendt og Tid til at lytte til lidt Nonsens saa kast disse Bekjendelser langt ind i Kaminen at de kan gaae op i Røg og Luer. Var jeg Katholik kunde jeg maaske med brændende Andagt knæle for mit Helgenbilled, udøse hele mit Indre haabende paa Svar – havde jeg min Fader og han forstod mig da vilde jeg sidde ved hans Fod lægge mit Hoved paa hans Knæ sige ham Alt hvad der piner og foruroliger mig og læse Svaret i hans Øine, – havde jeg min Ven vilde jeg støtte mit Hoved til hans Skulder og betro ham Alt bedende om Raad og Veiledning; – men Intet af dette kan jeg, Ingen har jeg som jeg kan tale med, vilde jeg spørge om Noget vilde man lee af mig, ryste paa Hovedet og sige: »saadant passer sig ei for Damer[«] eller hvis det kom høit fik jeg vel et vantro Svar en eller anden trøstesløs byronsk Bemærkning, – og derfor kom jeg fuld af Tillid til Dem som jeg vel kun kjender ifølge Deres Skrifter, men som jeg altid har erkjendt som Een der er paa Veien og Veien til Sandheden og Lyset.

Dog De vil maaske ogsaa lee af mig, gjøre Nar af mig men ikke sandt? give mig et Svar som jeg kan have Fortrøstning til, som vil belyse mine Tanker saa der kan komme Orden i Tingene; De kunde vist gjøre mit Hoved reent kruset, men det vil De ikke thi De veed hvor man kan gruble over Livets Gaade og hvor uendelig gjerne man vil have den klaret; frimodig kommer jeg til Dem, haabende paa Deres Overbærelse døm mig skaansomt – ja døm mig haardt og jeg vil dog takke Dem.

Undertiden har jeg mødt Dem og mange, mange Spørgsmaal svævede paa min Læbe, De var mig ganske nær, men jeg maatte tie, thi Conveniensen er den Drage der bevogter Hesperidernes gyldne Frugt, dog jeg bør ikke spille meer af Deres Tid end nødvendig og derfor til Sagen.

Det er en total Revolution i mit Sind og min Tanke som jeg troer bedst at kunne meddele Dem ved at sende Dem medfølgende smaa Bemærkninger. I Sommer var jeg paa Landet og læste der »Aanden i Naturen,« den tiltalte mig meget, mange Sætninger vare udtalte som jeg dunkelt havde følt, dog var der for megen Physik og for lidt Philosophi for megen religiøs Tilbageholdenhed, for lidt Dialektik til at den kunde tilfredsstille en søgende Sjæl, den er som indhyllet i et Slør bag hvilket man skal ane Guddommen; men nu kom Mynsters Gjensvar i Videnskabsskriftet man laante mig det i et Par Timer – man sagde mig, at deri stod en Udtalelse af Folks Indvendinger at det var det de havde at udsætte paa Aanden i Naturen – jeg læste den igjennem og blev saa uendelig forundret – for ligesom at høre en Bekræftigelse paa min Mening, og maatte jeg udraabe: Nei! det er ikke muligt! han kan ikke have Ret!? for da at klare mine Tanker en lille Smule nedskrev jeg hvad jeg kunde mindes og tilføiede min Meningsforskjellighed, vel veed jeg at det er flygtigt henkastet, mange vigtige Punkter ere vist forbigaaede; maaske burde jeg nu da jeg er kommet hertil have Skriftet igjen studere mig ind i det og rette og forbedre min Mening, men for det 1ste er det jo ikke en Kritik jeg vil levere Dem, det er jo alligevel en mageløs Dumdristighed af mig at turde indvende Noget, det er som Hunden der gjør af Maanen, for det 2^{det} fandt jeg det saa skrækkelig forskjellig og modsat mig at jeg veeg tilbage derfor, jeg maatte tænke paa Goethe som i sine Wahlverwandtschaften sammenligner vore Sympathier og Antipathier med de chemiske Stoffers Forbindelse og Adskillelse – mit Væsen skilte sig fra hans.

For det 3^{die} gaaer det mig virkelig som Een der har gaaet en lang Vei i Mørke og opdager at han har tabt Noget, man gruede for den lange Vei i Mørket men det gik dog fremad man haabede at naae Lyset – men nu at skulle vende om – at vende sig fra Lyset og Haabet, at gjøre Veien endnu længere. Nei! Det er meer end man kan holde ud.

Saa paa Dem haaber jeg som paa Lyset og derfor længtes jeg efter at skrive til Dem, at naae Veiens Udgang.

Zwei Eimer sieht man ab und auf

In einem Brunnen steigen,
Und schwebt der eine voll herauf,
Muß sich der and're neigen.
Sie wandern rastlos hin und her,
Abwechselnd voll und wieder leer,
Und bringst Du diesen an den Mund
Hängt jener in dem tiefsten Grund,
Nie können sie mit ihren Gaben
In gleichem Augenblick Dich laben

Schiller

Er det ikke Troens Kamp? Striden mellem Religionen eller Følelsen og Erkjendelsen. Denne Kamp er saa vanskelig og dog maa vi Alle gjenemgaae den, vi maa hige og søge til vi have fundet Foreningspunktet thi ellers dræbe vi vort bedste Jeg, det er en Fortvivlelsens Kamp thi Følelsen er saa at sige næret med vort Hjerteblood, den har sin Rod i vore tidligste Tanker og er knyttet til vore helligste Erindringer. Vi ere vant til at betragte os som Guds Børn vi synes at han usynlig leder enhver af vore Veie vi bede til ham at han naadig vil beskytte os og vore Kjære; møder der os en Sorg da er det en Prøvelse Vorherre paalægger os, dør der een af Vore da forekommer det os som de vaage usynlig over os, vi tale til dem, vi søge dem i Himlen: et smukt Billede er

»Doch in deiner Ueberwinderkrone
Senkst Du noch den Vaterblick auf mich;
Betest für mich an Jehovas Throne,
Und Jehova høret Dich

Schwebe, wann der Tropfen Zeit verrinnet,
Den mir Gott aus seiner Urne gab,
Schwebe, wann mein Todeskampf beginnet
Auf mein Sterbebett herab:« etc

Hölty.

Denne Pietetsfølelse er vor Trøst, den er den usynlige Traad der forbinder os med Himlen, derved have vi ligesom ikke ganske tabt dem, begynder vor Erkjendelse nu at vandre sin egen Vei da ligesom løsrive vi os af Guds Ledebaand og gribes af det uendelige Ansvar at skulle vandre selv, vi betragte vore Afdøde som selvstændig Aand der har et høiere Forhold end blot Forholdet til os da tabe vi dem af Syne. Vor gamle Tro bebrejder os – vi frygte for os selv – vi frygte at være ulydige mod Guds Bud, vi forekomme os selvraadige og utaknemmelige; af Angest kaste vi os da i Troens Arme men vi mærke snart at den gamle Tillid er rokket, for da ikke at see Tvivlens mangfoldige Skikkelser maae vi lukke Øinene, for ei at høre dens tusinde Stemmer maae vi lukke Ørene, – en dump Hensynken er traadt istedetfor den gamle Hengivelse.

Men denne Tilstand kan man ikke holde ud man maae frigjøre sig fra den hvis man ikke skal gaae under og atter begynder Kampen og sandelig den er fortvivlet, denne gradevise Tilintetgjørelse af Alt hvad vi have indsuget, af Alt hvad vi have lært at elske og agte; Templet styrter sammen over vore Hoveder, vor Fortid glipper os og Nutiden er os fremmed, den gamle Verden er tabt for os og i den nye have vi ikke Rod. – Dog nu har jeg paa en Maade vundet Fodfæste og min religiøse Tro tilfredsstillende mig i Grunden, men jeg føler mig ikke rigtig hjemme i den, jeg tør ikke rigtig tro paa den og føler derfor en uendelig Trang efter at høre et Menneske til hvem jeg har Fortrøstning sige: »Du har Uret i det og Ret i det.[«] Jeg føler mig ved min Anskuelse som om jeg havde arbeidet mig op paa en Klippe og sad heelt oppe i den rene klare Luft, Verden ligger udbredt for min Fod, den ligger der i al sin Skjønhed, men jeg kan ikke komme derned, alting lever og aander, rører sig og virker, men jeg kan kun see ikke forstaae – Himlen kan jeg ikke naae og til Jorden kan jeg ikke komme, jeg kan ikke rigtig være mig selv, det ydre Liv en Aabenbarelse af det Indre, thi hele min

Omgivelse, næsten Alt hvad jeg hører og seer og læser staaer i en uendelig Modsigelse til Alt hvad der er mig helligt, dybt og sandt, jeg tør ikke rigtig tro paa mig selv thi skal man leve Livet da synes mig man maa være som Træet Yggdrasill have sin Rod i Jorden og sin Top i Himlen.

Nu er mit Skriftemaal tilende De vil maaske sige: » at jeg fortvivlet har villet være mig selv og nu er for svag til at bære mig selv, nu er Dommen til Dem ak er det muligt da gjengiv mig Troen paa mig selv; hvis De nu er vred paa mig, er kjed af mig, er forundret over min Dristighed da beder jeg Dem erindre hvor vanskeligt det er at finde Nogen til hvem man kan tye, Kirken lægger os i Lænker og Baand den dræber vor moralske Bevi[d]sthed, den tager Brødet fra os og giver os en Steen istedet. Man taler om den protestantiske Kirkes Frihed Lænken er lidt længere voilà tout, man indbilder sig et Øieblik at være fri, vover et gigantisk Stormløb mod Himlen da straamer Lænken, den snører sig sammen om os - og stækkede - lade vi Armene synke og standse.

Hvis De nu vil være saa overbærende at svare mig, tør jeg da lade Svaret afhente Onsdag den 18de eller Lørdag den 21de mellem 1 og 2, det kunde maaske bære Adressen: »Frøken F: L:«

Endnu engang, Tilgiv et Skriftebarn.

Fra SK · udateret [dec. 1850] · til [F. Lodovica de Bretteville]

~~De kalder Dem i Deres Skrivelse et »Skriftebarn«; men det Indlagte er jo et Slags Forfatterskab, et lille videnskabeligt Forsøg. Dette er en Selvmodsigelse, der tyder paa, at det enten ikke er Dem ganske klart hvad det er at skrive eller hvad det er at tænke.~~

Ikke tilbøielig just til at beskæftige mig med den vistnok stundom saare vanskelige Opgave: at ville forstaae Andre, bestræber jeg mig desto mere for at forstaae mig selv.

Og har jeg da allerede for længere Tid siden forstaaet: jeg er ingen Skriftefader; jeg er det i den Grad ikke, at jeg endog strengt afholder mig fra at forklare, hvorfor jeg ikke er det.

Dog sæt jeg var det eller kunde være det, det vilde dog være mig en Umulighed at være det i Forhold til Dem. De har nemlig bragt det aldeles Ueensartede sammen i en Convolut, og forvandlet det Hele til en Selvmodsigelse. De kalder Dem i Brevet »et Skriftebarn«; det Indlagte derimod, er et Slags Forfatterskab, et lille videnskabeligt Forsøg i den emanciperede Tænkning, et filosofisk specimen o: D: Dette tyder paa at det enten ikke er Dem ganske klart hvad det er at skrive eller hvad det er at tænke, Noget jeg qua Tænker kan sige Dem.

~~Deres Skrivelser modtager De tilbage; det kunde ikke falde mig ind at brænde dem, mindst af den Grund De tænker paa, fordi jeg ikke havde Tid til at læse Sligt. O, nei, saa travlt har jeg ikke. Men jeg seer ikke, hvad det skulde gavne; var det Det, der skulde gøres, maatte De gøre det selv. Og desuden kunde maaskee en saadan Handling af mig synes at være i Retning af at være Skriftefader, hvad jeg ikke er. verte~~

~~Blot Eet. Det er qvindeligt: naar man har vovet sig længere ud i Selv Reflexion, da pludseligt at raabe til et andet Msk. »giv mig mig selv igjen«; men dette lader sig ikke gøre, og at forlange det er en Selvmodsigelse. Dog, det er ogsaa qvindeligt, i en øieblikkeligere Stemning at ansee Faren for langt større end den virkelig er. Skulde dette paa nogen Maade være Deres Tilfælde, da vil De vistnok selv i et senere Øieblik erkjende, at det var en Lykke, at jeg er ingen Skriftefader.~~

De skriver, at De med Tillid henvender Dem til mig. Dette betvivler jeg ikke; Deres Brev synes virkelig at bære et Præg deraf. Men spørg Dem selv, om De dog ikke har ventet eller om De ikke kunde have ventet, at der vilde skee, hvad der nu er skeet. I ethvert Tilfælde, jeg kan ikke handle— Thi at jeg skulde, som De mener, brænde Deres Skrivelser, fordi jeg ikke har Tid til at læse Sligt: nei, saa travlt har jeg da ikke. Men jeg seer ikke hvad det skulde gavne; var det dette, der skulde gøres, maatte De gøre det selv. Desuden kunde maaskee ogsaa en saadan Handling af mig synes at være i Retning af at være Skriftefader, hvad jeg ikke er.

Papirerne bleve blot convolutede, og i Convoluten skrevet:
Herpaa kan jeg ikke indlade mig.

Fra e - e · 21. maj 1851 · til SK

Kjøbenhavn d 21 Mai 1851

Herr Magister!

Tør en taknemlig Læser og Tilhører bede Dem om nogle Øieblikke af Deres kostbare Tid. Jeg har hørt at De var forekommende og venlig mod de Unge og overbærende mod de Vildfarende og derfor henvender jeg mig trøstig til Dem. I Tidens letsindige, eller maaskee, som De etsteds siger, tungsindige Aand lod jeg en Tid lang haant om Gud og mit Forhold til ham; men det var ingen lykkelig Tilstand og jeg erkjendte det snart. Jeg søgte Trøst i Bønnen, men jeg følte at Gud ikke vilde høre mig; jeg gik i Kirke, men min adspredte Tanke fulgte ikke Præstens; jeg prøvede, i de philosophiske Bøger jeg kunde forstaae, at finde Hvile for min vildfarende Sjæl og jeg fandt nogen. Jeg havde læst »Enten - Eller« med dyb Beundring, og jeg søgte ved Laan, thi jeg havde ikke Evne til at købe dem, at skaffe mig nogle af Deres Værker; jeg fik de »christelige Taler« af 1848, det var ikke dem jeg ønskede; men jeg læste dem - og hvorledes kan jeg nogensinde takke Dem nok - jeg fandt i dem den Livets Kilde, som ikke siden har svigtet mig. Var jeg bedrøvet tyede jeg til dem og fandt Trøst; havde Trangen eller Tilfældet dreven mig til Kirken og jeg gik nedslaaet derfra med Bevidstheden om en Skyld mere, fordi jeg havde været i Herrens Huus uden Ærbødighed og Ydmyghed, da læste jeg i Deres Taler og fandt Trøst. I hvad der hændte mig, i Sorg og Glæde, blev denne liden Deel af den Rigdom De har skjænket Verden, den uforanderlige Kilde hvor jeg hentede Trøst og Næring. I Søndags stod De anmeldt som Prædikant i Citadellet. Hvor kunde jeg andet end gaae derud, og jeg blev ikke skuffet. Det var ikke een af de Prædikener jeg saaitid har hørt og glemt før den var ude. Nei, fra det rige, varme Hjerte strømmede Talen, forfærdende, men tillige opbyggelig og beroligende, og trængte ind i Hjertet for aldrig at glemmes, men for at bære evige, velsignelsesrige Frugter. Tilgiv at jeg har opholdt Dem saalænge, jeg kommer nu til Hensigten af disse Linier. Jeg har hørt at De prædiker ofte i forskellige Kirker, men altid lader Dem anmelde som »en Candidat.« Dersom jeg var en Mand vilde jeg henvende mig frit til Dem, og i Tillid til den Humanitet De er bekjendt for, bede Dem, at idetmindste jeg, der i min aandelige Trang vilde ansee det som en Kjærlighedsgave af den hvem Gud har skjænket al Aandens Rigdom, maatte faae at vide naar De vilde tale offentlig. Men jeg er en Kvinde og tør kun nærme mig til Dem under et paataget Navn. Jeg har intet andet Middel, end at bede Dem i den Herres Navn, hvis Ære De er kaldet til at udbrede, at aflægge den Anonymitet hvormed De foruretter Deres troeste Tilhørere. Hvorfor overlade Tilfældet at bringe Dem nogle faa Tilhørere, som maaskee ikke forstaae Dem og ikke paaskjønne Dem, imedens saa Mange, hvem Vei eller Veir ikke vilde holde tilbage, naar de kun vidste hvor de skulde søge Dem, smægte forgjæves. Dem kunne de ikke finde og Andre ville de ikke høre; thi den som kjender det Bedste tager ikke gjerne tiltakke med det Gode. Luk ikke Deres Øre til for den Bedende, og erindre Dem hvad Christus siger: hvad I have gjort mod en Eneste af disse Smaa, det have I ogsaa gjort imod mig.

I dybeste Ærbødighed og Taknemlighed

e - e.

S T

Hrr Mag.S. Kierkegaard

Nørregade 43.

Fra S: F: · 21. maj 1851 · til SK

21 Mai 1851.

Naar et Bæger er for fuldt, løber det over; men naar nu et stakkels Hjerte er for fuldt, hvad skal det saa gjøre? Det maa enten sprænges, eller ligesom Bægeret - løbe over. Det er det, Mit nu gjør, (thi sandelig, ikke uden Frygt og Bæven nærmer jeg mig det Overordentlige) idet jeg vover at sætte Pen til Papiret for at takke Dem, o mærkelige Menneske! trods Deres strænge Forbud, for den Uendelighed af Rigdom, jeg skylder Dem. Tro nu ikke, jeg vil gjøre mig skyldig i den grove Misforstaaelse at blive hængende i Forbauselsen over Dem personlig, hvad De sandelig mindst af Alt havde forskyldt, da De jo idelig og idelig skjuler Dem selv for blot at fremme Sagen; men et Øiebliks Standsning maa De tillade et skrøbeligt Menneske. Jeg skal hverken sinke Dem eller mig selv ret længe med hvad jeg veed, De anseer for Tidsspilde og den største Overflødighed, men jeg kan nu eengang ikke døe førend jeg faaer Dem sagt at De er aldeles mageløs. - Jeg veed meget godt at De paa en Maade ikke gjør Andet end stiller En rigtigt, skjærper Øiet, udvider Synskredsen henrykker

Sjælen ved Deres Herredømme over Sprog og Tanker – og at det, De forkynder, ikke egentlig er nogen ny Opfindelse af Dem, men har været til som evige Sandheder fra – ja fra Evighed af naturligviis; men naar nu desuagtet Ingen har forkyndt mig disse Sandheder saaledes at jeg kunde høre dem, det vil sige med min Sjæls Øre, saa de toge Bolig hos mig og blev min evige Eiendom, førend De – saa maa jeg dog vel ogsaa have Lov til at føle mig taknemlig mod Dem, min Tankes Vækker og Beriger!

»Ja, men ikke til at takke mig directe,« vil De maaskee sige; og derpaa har jeg i Grunden ingen Svar, jeg staaer beskjemmet. Thi at jeg er et Fruentimmer, der ingen anden Udvei veed, vil De vel ikke tage for gode Varer? var jeg et Mandfolk, der altsaa kunde tænke og skrive sammenhængende, skulde det nok blive anderle[de]s, da kunde jeg jo udgive Noget om Dem og behøvede ikke at uleilige Dem privat; dog synes mig at min personlige Tak til Dem, vedkommer slet Ingen Andre, hvorfor det heller ikke længere kan tilfredsstille mig at gaae og tolke den til Alle Andre end netop Dem. Jeg tilstaaer, det er haardt for Dem at være underkastet slige menneskelige Vilkaar, som det at have en Bopæl, den man forhaabentlig kan faae opspurgt og hvor De følgelig kan være udsat for skriftlige Efterstræbelser; dog lover jeg Dem, hvad mig angaaer at det skal blive sidste, som det er første Gang og naar De saa brænder dette ligesaasart, De har læst det – saa mærker De det dog næsten slet ikke.

Ligefra De begyndte at udgive Deres pseudonyme Værker, jeg mener, ligefra De begyndte den Kjærligheds Gjerning at lade Menneskene blive deelagtige i Deres Gudbeandethed, har jeg spidset Øren og lyttet, at ingen Lyd, end ikke den Svageste skulde undgaae mig i disse mægtige Accorder, thi Alt gav Gjenlyd i mit Hjerte. Saaledes var det, der skulde tales – her fandt jeg Svar paa alle mine Spørgsmaal, Intet var glemt af hvad der interesserede mig dybest – jeg var lykkelig, hvilende i salig Forstaaelse med denne Aand, der saaledes vidste at udsige Alt, hvad jeg knap vidste at føle, endnu mindre at tænke, men som dog var i mig dunkelt og forvirret. Og nu denne fortryllende Ironi, der gjør Dem saa ubeskrivelig overlegen og som virker fast berusende paa mig – ja bliv ikke vred fordi jeg siger det saa reentud, men det er dog ogsaa for mærkværdigt, hvorledes De er begavet – det er det Vidunderlige! thi ikke troer jeg, der findes Streng i det menneskelige Hjerte, som De jo forstaaer at røre, ikke Afkrog, som De jo har gjenemskuet. Jeg troede, jeg vidste hvad det var at lee, ogsaa førend 1843, men nei, først da jeg læste Enten – Eller fik jeg en Forestilling om hvad det vil sige naar Hjertet leer i Livet paa En; og med Hjertet er det da i det Hele jeg har forstaaet Alt hvad De sagde. Mangengang er jeg næsten bleven skamfuld naar kloge Folk sagde, de ikke forstod S: Kierkegaard, thi jeg syntes altid, jeg forstod ham; jeg maatte gjøre mig dummere end jeg var for ikke at synes indbildsk. Aldrig er jeg eensom, om jeg ogsaa er lange Tider alene, naar jeg kun er i Selskab med disse Bøger, thi de er af alle Bøger dem, der kommer et levende Menneskes Omgang nærmest. Tro dog nu ikke at jeg kun har lært at lee af disse Bøger, o nei, tro at jeg atter og atter er bleven vækket af dem til at see mig selv klarere og fatte min Opgave, til at føle mig nærmere og nærmere knyttet til, »Sandheden og Veien og Livet«; uendelig frigjort ved den blotte System dermed i Tankerne – men – ogsaa uendelig fristet til at opgive al den venskabelige Selskabelighed, man lever i, der er saa langt fra at ane, hvad det egentlig vil sige at leve, at det snarere ligner en Parodie derpaa. Dog er det jo ikke ved at flygte, man skal vise sin Styrke.

Tro endvidere at jeg er bleven skrækket indtil Forfærdelse over disse Idealitetens høieste Fordringer, som De saa skarpt veed at fremhæve – og saa min Afstand derfra! – ja, var man som man skulde være altid bekymret for sin Sjæls Frelse, saa kunde De rigtignok skræmme Livet af et stakkels Menneske, der dog kun tilnærmelsesviis kan naae Idealet. Men De veed bedre Beskeed, at det er en dorsk Slægt, De taler til, der nok veed at fatte sig ovenpaa saadan en Dyst og naar den har sovet en Nat derpaa, saagodtsom har forvundet hele Rystelsen. Meget af denne dyriske Letsind er ogsaa i mig, dog svarer jeg Dem for, jeg sover aldrig mere fra min Syndsbevidsthed; lovet være den »Tidens Bræmse« der saa grundig har vidst at vække den. Men at det ikke er noget let Arbeide at faae hele sin medfødte Natur omarbejdet – det haaber jeg dog, De indrømmer – ja at det slet ikke var muligt, dersom Naaden ikke var til, og Gud ikke gav Væxt, hvor vi Andre kun saae og plante.

Ak! hvad tænker jeg paa at plage Dem saalænge med et ubekjendt Menneskes Stemninger og Tilstande; tilgiv at jeg tog mig denne Frihed for at qvæge mit eget Hjerte. De! der bestandig kun ønsker at være som en Bortreist – – – men en Bortreist kan man jo dog skrive til undertiden, især naar man kjender ham lidt –; men det er da egentlig heller ikke Dem selv jeg har vovet at skrive til (naar jeg nu har sendt det bort vil jeg ikke kunde fatte, hvorfra jeg fik det Mod) det er kun Deres Skrivters Forfatter; og saa Deres Prædikens Foredrager i Søndags i Citadellet, naar Alt kommer til Alt er det dog ham, der voldte, at Bægeret nu løb over for mig. Gid De vilde prædike oftere, o men altid med Navn under, De kan jo ikke vide, hvor mange Sjæle, De kan frelse fra Fortabelse derved, det er ligefrem en Pligt, der paaligger Dem. For mig var den Dag en Festdag til Opbyggelse og jeg troer, det er gaaget Flere som mig. Dersom De nu troer, jeg har faaet sagt 120 Deel af det, jeg havde at sige Dem, saa tager De feil, men nu vil jeg for en Ordens Skyld holde op, idet jeg med Glæde og Taknemlighed undertegner mig

En af Deres hengivneste Læserinder

S: F:

Hr: Magister S: Kierkegaard

ØsterbroNo: 108, ligefor Søren.

Fra Petronella Ross · 12. juli 1851 · til SK

Østerbro12 Juli 1851.

Hr Doctor S: Kirkegaard.

Tør jeg nok, som et Dem ganske fremmed Menneske anmode Dem om at bevise mig en venlig Tjeneste? Vil De laane mig paa nogen Tid Deres sidst udkomne Bog: »Christelige Taler« eier De mulig selv kun et Expl: og nødig afseer det, laan da mig maaske et eller andet af Deres Arbeider som det ei haster for meget med at faa tilbage. Om jeg kunde tale med Dem ville jeg selv komme. Jeg kjender Deres Broder i Sjælland og var ungdoms Veninde af hans første Kone Marie B: har opholdt mig en lang Aarrække i afg: Biskop Møllers Huus, (hans elskelige Søn Poul Martin har De kjendt). Bispinde Boisen anbragte mig der. Efter Biskoppens Død har jeg mistet Hørelsen, lever nu i et lille Kloster paa Falster og opliver min Ensomhed ved at prøve mine Kræfter med Pennen. Et Par smaa Landsbyfortællinger har ved Etr: Sibberns Bistand seet Lyset; han kalder dem »Fortællinger for simple Læsere af Fr: Godkjær« Navnet kan jeg ikke ret finde mig i men nu staaer det der. – En Mængde Trykfeil er indløben i sidste lille Hæfte – Steens Forlag. Dersom jeg turde vente De ville læse de Smaastykker saa vilde jeg gjerne sende dem. – Jeg besøger i denne Tid min Moder Fru Ross paa Suhms-Minde i Søllerød hun er syg, har været syg længe. I disse Dage er jeg her hos min Broder Capitain Ross, Østerbro N° 107. Dersom De vil laane mig en Bog, kunne den afgives her. Jeg har nylig læst et Par Blade af: Ringhedens Bekymring. Tak gode Doctor for hver Lysglimt De spreder ud over Medmenneskers dunkle Liv, dunkelt vel fordi Øinene ei ret ere aabne –

Deres med venlig Hilsen forbundne
Petronella v Ross. –

P S Dersom De engang imellem efter Deres Leilighed ville vise mig den Deeltagelse at laane mig een eller anden god Bog som De kunne skjønne jeg ret havde Nytte af at læse, da ville jeg være Dem meget taknemlig.

Dette Hele er maaske, eller synes at være, et lidt underligt Indfald af mig, men Hænderne ere bundne paa mig i en vis Henseende, ellers gik jeg til Boghandleren og valgte af Deres Arbeider. Deres Taler kan jeg ikke høre og De siger Noget, som styrker mig. – Dersom min Moder ei var syg, vilde jeg gjenem hende henvendt mig til Dem.

S T

Hr Dr: S: Kirkegaard

Østerbro –

Fra [Ilia Fibiger] · 21. nov. 1851 · til SK

Dersom ikke den blinde Tillid, hvormed jeg henvender mig til Dem, for at bede Dem gjøre mig en Tjeneste, kan undskyldte mig, ved jeg ikke, hvor jeg skal finde nogen Undskyldning. Jeg kjender Dem ikke, hverken af Person eller som Skribent, thi mit Hoved var altid for svagt til at følge Dem; men saa meget følte jeg dog, naar jeg lagde Bogen ulæst bort igjen, at De maatte have ligesaa let ved at forstaae andre, som andre kunde have svært ved at forstaae Dem. Det er til Forstaaelse jeg trænger og jeg henvender mig til Dem uden anden Ret, end at jeg ved De kan, og haaber De vil give mig hvad jeg trænger til.

Det er jo rigtignok at gjøre Fordring paa noget af Deres Tid. Jeg vilde bede Dem læse medfølgende Stykker igjennem og meddele mig Deres Mening derom. Det første Stykke, M. S. blev ifjor ved denne Tid anonymt indsendt og i Sommer fik jeg et Svar, som jeg troer jeg kan kalde temmelig gunstigt, skjønt Stykket foreløbig blev sendt tilbage, paa Grund af at Stoffet var saa nylig benyttet. Der blev ogsaa talt om nogle smaa Modificationer, dog ikke som nogen bestemt Fordring. Saa blev det andet, Æventyret, indsendt, men forkastet. Det undrede mig, sandt at sige, naar jeg seer hen til hvad der iaar er antaget. Men jeg ved saa godt hvor ukyndig jeg er i det Praktiske, og jeg har saa gode Grunde til at tvivle paa mine egne Evner, at jeg

vilde stolet paa Heibergs Dom, dersom den ikke havde været motiveret. Men hans Hovedindvending traf netop et Punkt, hvor jeg sikkert troer at vide mere, end han. H. og S. har ikke været indsendt.

Verden er jo saa underlig at jeg vel maa forsikre Dem om at jeg ikke tænker at benytte mig af Deres Dom, om den blev gunstigere end Etatsraadens. Det er ikke en Autoritet at støtte mig til, jeg søger, men den indre Beroligelse, der ligger i en upartisk og forstandig Bedømmelse. Jeg er saa uforvarende kommen til at skrive. Jeg havde i min Ungdom poetiske Venner, men jeg begreb ikke, hvor de kunne have saa stor Lyst til at digte; jeg havde Lyst til at leve. Pludselig, just paa den Tid, da den sidste Rest af den poetiske Glans pleier at svinde for andre, gik den op for mig – saa syntes mig – og jeg skrev, som noget, der fulgte af sig selv. Og underligt er det: naar noget er skrevet, er det ligesom det maa videre. Da jeg ikke kunne faae Stykkerne opførte, tænkte jeg paa at faae dem trykte. Men jeg er kun lidt skikket til Kamp; jeg har intet Forsøg gjort endnu, og er alt træt. Min Tro til mit eget Kald har været blind, netop fordi det aldrig var mit Ønske at gaae den Vei, saa jeg selv nu, da den begynder at forstyrres, ikke anseer det for nogen Ulykke – kun at jeg gjerne vilde vide Besked. Nu er jeg træt; kanske forbigaaende, kanske fordi jeg er færdig med mit Arbeid. Om jeg kan faae det udgivet, ved jeg ikke, ja, jeg ved neppe, om jeg for Øieblikket ønsker det. Men det føler jeg, at jeg trænger til at høre Ens Mening derom, hvis Dem jeg blindt tør stole paa. Jeg ved Ingen bedre, end Dem, og ligesom jeg frit benytter mig af den Svageres Ret, haaber jeg, De vil finde Dem i at overtage den Stærkeres Forpligtelse, læse disse tre Stykker, den største og vigtigste Del af hvad jeg har skrevet, igjennem, og sige mig Deres Mening.

Ind i næste Maaned vil jeg da sende Bud paa Fodpostkontoret, hvor jeg beder Dem at lade Deres Svar indlægge under Mærket S. S. M. N° 54. Jeg skammer mig ved at tilføie at jeg beder Dem, ikke at omtale Sagen til nogen; men jeg frygter, at Skik og Brug kunde have stemplet det, ikke at bede om Tavshed, som et Ønske, at Sagen just skulde blive bekendt.

Den 21de November 1851.

Til
Hr Magister S. Kierkegaard.

Fra L.H. · 19. marts 1852 · til SK

Den 19de Marts 1852

Maaskee vil De finde det forunderligt at modtage et Brev fra En, Dem aldeles Fremmed? – dog hvis jeg blot nogenlunde har forstaaet Dem, troer jeg ikke at De vil dømme mig som en Qvinde der har Lyst til at gjøre det Forunderlige (I Sandhed dette er mig snarere modbydeligt) og heller ikke betragte dette »at jeg skriver Dem til, saaledes; men der boer i min Sjæl en saa dyb Taknæmmelighedsfølelse som jeg føler Trang til at udtale for Dem, Jeg har læst Deres »til Selvprøvelse Deres Indøvelse i Christendommen, jeg har virkelig læst dem saa godt som jeg formaaede med min hele Sjæl at læse, og troer idetmindste at have forstaaet Aanden deri jeg har gjennem Dem bedre lært at forstaae mig selv, De har ligesom borttaget fra mig en af mine inderste Lidelser, at blive misforstaaet af Andre som man elsker, og forstaaende sig selv i Følelsen, – dog ikke at kunde forklare sig forstaaelig for dem, og saa det allertungeste – at staae enkelte Øjeblikke uvis om at det, at man ikke kan følge med de Andre i mange Anskuelse, maaskee kunde ligge i den uhyre Selvkjærlighed at man ikke noksom gaaer ind paa de Andres fordi det er saa svært at give Slip paa det der er bleven Sandhed igjennem Ens egen Anskuelse – dog at det for disse er Sandhed erkjender jeg fuldkommen, – jeg har bedet af mit inderste Hjerte, at den hellige Aand vilde klare for mig, om jeg maatte beholde som mit hvad jeg forstod, hvad jeg fandt Hvile i som jeg kunde bringe i Samklang med Christendommens simple sande Grundvold, jeg maatte da give Afkald paa om de Andre forstode mig, og lade det beroe paa, om de i mit Liv med dem kunde finde Christendom. – Jeg er ikke christeligt opdraget men i mit velsignede Hjem var den inderligste Kjærlighed herskende, jeg kjendte ingen Frygt; men min Moder selv i Besiddelse af den ømmeste Samvittighedsfølelse, indskjærpede os denne altid til at være Dommer over vore Handlinger; men da senere Verden, og de Ting der ere i Verden, ikke gav mig det hvori min Sjæl kunde finde Hvile, og efterat Gud havde borttaget det fra mig hvori jeg troede at kunde finde Lyksalighed her paa Jorden (thi jeg havde gjort den jordiske Kjærlighed til min Afgud, da bad og atter bad jeg til mine Øjne oplkaredes til at see hvor den Trøst var at finde, som formaaede at bære dette Liv tillidsfuldt og glad, og naae Maalet i Troe Haab og Kjærlighed. – Nu lever jeg med Mennesker gode, christelige, som Hjertet kan

holde af; men de høre til et saakaldt Parthi, (det Grundtvigske), alt hvad der hedder Parthi er min Følelse imod det forstyrrer mig Kjærlighedslivet, sætter mig for bestemte synlige Grændser for dette, i denne stærke Udtalelse af »at denne er en Christen, og denne ikke,« hvo tør sige det uden Gud? jeg erkjender saa tydelig her det stærke Troesliv; men det forekommer mig som om Kjærlighedslivet ikke ret har Inderlighed, og gaer Haand i Haand med hiint hvorfor Hovmod kommer tilsyne; men lad mig ikke eensidig og uretfærdig for selv at faae Ret, bedømme en Mands Anskuelse til hvem jeg ikke selv kjender saa meget, fordi jeg maaskee seer disse godt ere opfattede af Andre og fordi Aanden forekommer mig at træde frem i en saa underlig bestemt afsluttet Form der synes mig at maatte meddele Eensidighed til denne, »de tale hans Sprog naar de tale om christelige Ting, – hvor kan jeg udtale det jeg i Sandhed er opfyldt af og min Sjæl i Sandhed har modtaget, som er blevet mit Eget hvor kan det udtales under en fremmed Form? Naar Aanden er der, danner Formen sig da ikke af sig selv? eller er det mig der er uklar nu? – Med Alle som de kalde de Opvakte tale de strax naar de see dem, – jeg kan det ikke, for mig vilde det være usandt og tale da udelukkende om Christendommen, for at føle Samfund[s]livets Glæde som de sige; for mig taber Christendommen i Inderlighed derved, gjerne vil jeg med et kjerligt oprigtigt Hjerte nærme mig den Bedrøvede den Lidende som gennem Kjerlighed vil forstaae mig vise ham, eller hende, hen der hvor jeg selv finder Fred og Trøst (hvor ofte har jeg ikke fundet denne i Ypperstepræsten); men denne christelige Snak kan jeg aldrig komme til at føre, de troe ikke at Troeslivet kan leve hos En, fordi man hverken kan eller vil saaledes udtale sig; see dette ængstede mig i Begyndelsen, thi saaledes følede jeg kunde Christendommen aldrig fremkomme hos mig – og dog maae disse Mennesker erkjendes for saa sande Christne, (og ere det ogsaa) men – I Deres Skrifter har jeg fundet hvad der kan klare for mig i denne Retning; thi hvad der dybest og inderligst griber min Sjæl, opfylder mig altid med en stille Salighed, som jeg ogsaa har en Trang til at mine Kjere skulde føle i mit Liv, i min Væren med Hensyn til dem; men fortælle dem min Salighed med Ord, kan jeg ikke; men maaskee have de ondt ved at forstaae denne Modsætning i min Natur, thi meget Andet kan jeg meddele mig livligt om; vel kan jeg tænke mig christelig Glæde forhøiet i Udtalelse med den Enkelte, der om han selv er forskjellig i Anskuelse vil føle og erkjende, at Aanden er den Samme, de have en dyb almindelig Synderkjendelse; men det forekommer mig, som om de ikke saaledes som De Doctor Kierkegaard i Deres Skrifter pegede paa Synden i dens Enkeltheder i deres eget Hjerte ikke saaledes som De udtaler det, – sige »Du er Manden»; men bliver jeg nu ukjærlig og maaskee Uretfærdig, saa er det ikke fordi jeg vil dadle, hvem jeg holder af; men fordi jeg maa forklare for mig selv, hvorfor jeg saa ofte ikke kan dele Anskuelse med dem; – See dette kunde maaskee forekomme Dem som en barnagtig ringe Lidelse; men den bliver ikke ringe, hvor Kjærligheden er stor til de Mennesker; men Kjærlighed til Sandhed, dog størst; og Tanken ikke ejer megen Klarhed til at forsvare hvad der brænder i Følelsen som Sandhed. Jeg har nu søgt at forklare hvorfor min Sjæl er opfyldt af dyb Taknemlighed over at De har bragt mig til at forstaae mig selv, og derved bragt mere Fred og mindre Bedrøvelse i mit Indre. – Det er ikke til den kloge aandrige og satiriske Doctor Kierkegaard, jeg skriver dette, han kunde jo medlidende smile over den Uklarhed at jeg troede at forstaae ham; – med Tanken kan jeg vistnok langt fra følge ham; men jeg troer at kunne det med Følelsen, (noget som den i vor Tid ved Forstandserkjendelse oplyste Qvinde vel ville smile af; men som jeg maa troe da denne, naar jeg har bedet den hellige Aand at give mig Reenhed i Følelsen, da altid har bragt mig længere paa Erkjendelsens Vej, end Forstanden, nej det er ikke til den kloge Doctor Kierkegaard det er skrevet, men til ham, der som mig synes opfatter Christendommen i dens hele Inderlighed, og gennem denne Inderlighed vil forstaae den Følelse og Trang der har bragt mig til mod Sædvane at gaae saa stærkt udad at jeg har maattet takke, thi taus bliver jeg her, i denne Retning, thi stride om Følelser kan jeg ikke; men derfor trænger dog Hjertet til engang at udtale sin Tak – dog naar jeg seer at jeg har havt Egoisme nok til at trætte Dem med saa langt et Brev; forskrækkes jeg skamfuld, og min Trøst bliver da, at det dog kun er for en Sjæl jeg har udtalt mig og at kun 2 Øjne komme til at hvile herpaa, Øjne der see dybt nok i det menneskelige Hjerte til at være overbærende. Det er ingen attenaarig Piges entusiastiske Tak; – men en gammel 34 aarig Piges fulde dybe Tak, som staaer ene blandt Fremmede, men ved Dem har opnaaet meer Klarhed over sit inderste Væsen, – og derved meer Fred, og meer Mod til ikke at lade sig overvælde af hvad der for hende ikke kan blive Sandhed i Følelsen, meer Styrke til at stride den gode Strid med Bestandighed.

Deres taknemlige

L H –

24. Øverst: Brev 317, bl. [3v]; nederst: Brev 119, bl. [2v]

Til

Herr Doctor Søren Kierkegaard
Østerbro 108 A.
Kjøbenhavn

Fra ukendt · udateret · til SK

Fra en ubetydelig som disse Linier vidner om som og i oplysning, men som dog er skenkedt den Gave at kunde opfatte og modtage Deres Skrefter, som Lige saae godt ere til Den som ikke haver modtaget noget af Det Verden kalder goder, føler jeg nogedt som mægtig i midt indere som jeg ikke kan ondlade at udsige. Lang fra at turde henregne mig til Hin Enkelte - men til den Evig Taknemmelige for vert Ord som udgaar fra Deres Hond.

S. T.
Magister Kierkegaard